

УДК 657.474.51

С.Р.Яцишин

ОСОБЛИВОСТІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Реформа бухгалтерського обліку спричинила необхідність зміни організації усієї економічної діяльності підприємства. Основна увага приділяється тим чи іншим аспектам обліку, нюансам застосування національних стандартів. Одночасно поза полем зору аналітиків практично залишаються питання впливу цієї реформи на планування діяльності підприємства, зокрема, проблеми одного із найбільш ефективних інструментів планування, а саме – калькулювання собівартості продукції.

Однак, опинившись в тіні у період стихійного ринку, нині калькулювання виходить на передові позиції.

Однією з причин запушеності калькулювання, як на нашу думку, є те, що перевіряючі та контролюючі органи в основному звертали увагу на суворе дотримання законодавства в частині правомірності включення витрат у собівартість продукції в цілому по підприємству, вважаючи визначення собівартості окремих її видів справою

самого підприємства. Тому працівники бухгалтерських служб в першу чергу визначали правомірність включення витрат виробництва, а не правдивість та обґрунтованість калькулювання собівартості окремих видів продукції. До того ж інфляційні процеси, відсутність реальної конкуренції між товаровиробниками призвели до того, що на багатьох підприємствах калькулюванню собівартості продукції приділялась недостатня увага.

З переходом економіки України на ринкові важелі перед підприємствами постає проблема не просто визначити фактичну собівартість виробу, а розрахувати таку собівартість, яка б за нинішніх умов роботи на ринку могла забезпечити їм певний прибуток. При прийнятті рішень та й у процесі управління виробничим процесом підприємцем та керівникам різних рівнів необхідна інформація, що міститься у внутрішньогосподарському обліку. Тому відношення до калькулювання собівартості продукції повинно істотно змінитися. Вивчення поведінки витрат, встановлених певних закономірностей у динаміці та співвідношеннях окремих видів витрат повинні стати невід'ємною частиною калькуляційної роботи на підприємстві.

Для налагодження калькуляційної справи потрібно розв'язати ряд проблем, дотримуючись при цьому певних принципів. Однією з важливих проблем правильності обліку витрат виробництва є обов'язкове відображення в первинних документах напрямків витрат, тобто вказівок на які саме цілі направлені матеріальні, трудові та фінансові ресурси підприємства. Це ми вважаємо дасть можливість віднести витрати на певні об'єкти калькулювання і, таким чином, правильно згрупувати їх при віднесенні на собівартість конкретного виду продукції. Чим більше витрат буде віднесено прямо на собівартість тим точніше вона буде скалькульована. У випадку, коли неможливо прямим шляхом віднести витрати виробництва на собівартість конкретного виду продукції, використовують методи непрямого розподілу витрат між об'єктами калькулювання. Другою важливою проблемою системи калькулювання є вибір методики розподілу непрямих витрат. Третя – вибір способів (варіантів) калькулювання собівартості продукції. Слід зауважити, що для забезпечення керівництва оперативною інформацією в теорії та на практиці управління собівартістю у економічно розвинених країнах декларується застосування наступних принципів оцінки точності калькулювання: найточнішою калькуляцією виробу є не та, яка найповніше включає в себе усі види витрат підприємства (визначається після багаточисельних розрахунків та розподілів), а та, що охоплює витрати, безпосередньо пов'язані з випуском даної продукції.

Тому нині в калькуляційній роботі необхідно поступово переходити від трудомістких розрахунків по розподілу непрямих витрат і визначення точної фактичної собівартості на прогностичні розрахунки собівартості, складання обґрунтованих нормативних калькуляцій, організацію контролю за їх дотриманням у процесі виробництва.

Враховуючи умови формування ринкових відносин на сучасному етапі розвитку, ми вважаємо, що під калькулюванням необхідно розуміти комплексну систему управління, що передбачає науково обґрунтований вибір методу обліку виробничих витрат, який враховуватиме організаційно-технологічні особливості виготовлення продукції, у поєднанні з характерним для нього способом калькуляції з метою

формування ціни та регулювання ефективності виробництва для визначення конкурентоздатності продукції.

Калькулювати собівартість продукції безумовно необхідно виходячи із економічної сутності собівартості. При цьому можна виділити дві характерні особливості важливі для дослідження собівартості як об'єкта калькулювання. По-перше, собівартість продукції відображає затрати матеріальних, трудових та грошових ресурсів підприємства. Ця її риса завжди була в області дослідження калькулювання. А по-друге, собівартість продукції забезпечує також відшкодування затрачених у процесі виробництва виробничих фондів. Ця особливість собівартості досить часто випадає із системи калькулювання і їй не приділяється відповідна увага, а це значно понижує цінність інформації, яку дає калькулювання.

Побудова калькуляції собівартості продукції є найбільш важливим та відповідальним процесом на будь-якому підприємстві. Від правильності формування планових калькуляцій практично залежить його економічне благополуччя, оскільки собівартість реалізованої продукції складає основу ціни, за якою здійснюється її продаж. Окрім того, вивчення планової та фактичної собівартості, порівняння показників, що входять до неї, в тому числі порівняння з даними аналогічних підприємств, дозволяють виявляти їх внутрішні резерви з метою забезпечення конкурентоздатності продукції. Це означає, що правильний облік та прогнозування собівартості в кінцевому рахунку дозволяє, по-перше, своєчасно виявити нерентабельні види продукції та припинити їх виробництво, а по-друге, відкоректувати ціну в сторону зниження (для забезпечення конкурентоздатності) чи підвищення (з метою одержання доходу).

Важливість правильного калькулювання в сучасних умовах зумовлена зміною порядку калькулювання, визначеною Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", переходом на міжнародні правила калькулювання та підрахунку виробничої собівартості. Мова йде про статті витрат, які у відповідності до нормативних документів раніше входили до собівартості реалізованої продукції, а тепер виключені з неї (уцінка запасів, витрати на збут, адміністративні та ряд інших витрат).

Таким чином, формування структури витрат, які входять до виробничої собівартості, - найважливіший етап підготовки до калькулювання. Крім того, підприємству необхідно встановити цілу низку облікових процедур, зокрема, визначити методи -розподілу виробничої собівартості між окремими видами продукції, -розподілу загальновиробничих витрат на такі, що входять та не входять до виробничої собівартості об'єкта витрат, -розподілу витрат (без вартості сировини) між витратами на переробку власної та давальницької сировини та інші необхідні передумови калькуляційного процесу.

Рішення щодо усіх цих питань кожне підприємство приймає самостійно з урахуванням специфіки технології, стану кон'юнктури ринку сировини та готової продукції, уявлень про стратегію розвитку підприємства.

Таким чином, розробка та складання обґрунтованих й економічно виважених калькуляцій собівартості продукції є одним із елементів, що безпосередньо впливають на раціональне використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів, сприяють збереженню власності та правильному визначенню балансового прибутку підприємства

з метою його ефективного використання.

Список використаних джерел:

1. Байдюк О. Новые положения (стандарты) бухгалтерского учета – новые методы калькулирования себестоимости. // Бизнес-бухгалтерия. - 1999. - № 50 (361). – С.40-46.; -№ 51 (362). – С.38-40.
2. Горичкая Н. Калькулирование производственной себестоимости в соответствии с П(С)БУ 16. // Бухгалтерия. Налоги. Бизнес. –2000. - № 45. –С. 32-36.
3. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості. – Затв. наказом Державного комітету промислової політики України від 2 лютого 2001р. № 47.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв.наказом Мін.фін. України від 31.12.99р. № 318 (зі змінами та доповненнями).

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ

Вестник

**Национального
технического
университета
«Харьковский
политехнический
институт»**

Выпуск 24.

**Технический прогресс и
эффективность
производства**

Основан в 1961г.

Часть 1

Харьков 2001

УДК 658.562

Технічний прогрес та ефективність виробництва: Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". Збірка наукових праць. Випуск 24. – Харків: НТУ "ХПІ", 2001. – 280 с.

У Віснику розглядаються питання розвитку та удосконалення економічних досліджень, рішення завдань оптимізації основних напрямків економічної діяльності за умов риночних відносин, а також проблеми державного регулювання виробничо-підприємницьких процесів.

Для викладачів, наукових працівників, спеціалістів та аспірантів та студентів економічних спеціальностей.

В Вестнике рассматриваются вопросы развития и совершенствования экономических исследований, решения задач оптимизации основных направлений экономической деятельности в условиях рыночных отношений, государственного регулирования производственно-предпринимательских процессов.

Для преподавателей, научных работников, специалистов, аспирантов и студентов экономических специальностей.

Редакційна колегія. Д-р екон. наук, проф. Перерва П.Г.; канд. екон. наук, проф. Погорелов М.І.; д-р екон. наук, проф. Тимофеев В.М.; д-р екон. наук, проф. Міщенко В.А.; д-р техн. наук, проф. Івін Л.М.; д-р екон. наук, проф. Яковлев А.І.; д-р екон. наук, проф. Гуревичов М.М.; д-р екон. наук Заруба В.Я. (всі з НТУ "ХПІ"); д-р екон. наук, проф. Орлов П.А. (Харківський державний економічний університет); д-р екон. наук, проф. Герасимчук В.Г. (Київський національний економічний університет); д-р екон. наук, проф. Кузьмін О.Є. (Державний університет "Львівська Політехніка");); д-р екон. наук, проф. Гончаров В.І. (Східноукраїнський університет); канд. екон. наук, доц. Савченко О.І. (НТУ "ХПІ")

Адреса редакційної колегії: 61002, Харків, вул. Фрунзе, 21, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", кафедра економічного аналізу та обліку.

Рекомендоване до видання Вченою Радою Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", протокол № 10 від 26.10.2001р.

В $\frac{4309010000 - 213}{2001}$ заказное

ISBN 966-593-215-2

© Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" 2001р.

СОДЕРЖАНИЕ

Скряпников А.В. К ВОПРОСУ О ДОЛГОСРОЧНОМ КРЕДИТОВАНИИ.....	8
Н.Т.Гринів, О.Я.Кобилюх РОЛЬ ЗАПАСІВ В УПРАВЛІННІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМ ПОСТАЧАННЯМ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	13
Грачов О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГНУЧКОГО ВИРОБНИЦТВА	15
Адамик О.В. ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ВІДПОВІДНО НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТИВ.....	18
В.Н. Елизаров МЕТОД БЕЗУБЫТОЧНОСТИ: ИНСТРУМЕНТ АНАЛИЗА И УСТАНОВЛЕНИЯ ЦЕНЫ. РЫНОЧНЫЙ ПОДХОД.....	21
Гнесина Е.В., Сударкина С.П. ОПЫТ РАЗРАБОТКИ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМ ПРОЦЕССОМ НА ПРЕДПРИЯТИИ.....	23
С.М. Деньга МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ.....	25
А.Н. Гавриць ОСОБЕННОСТИ ВОСПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПРОЦЕССА В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	32
С.Р.Яцишин ОСОБЛИВОСТІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБИВАРТОСТІ ПРОДУКЦІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН.....	35
Я.В. Лебедзевич КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ І РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ОБЛІКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ.....	38
Н.М. Малога ЗНАЧЕННЯ КУРСУ “НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ” В ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ З ОБЛІКУ І АУДИТУ.....	42
Назарова К. О. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН НА ВІПЧИЗНЯНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	45
О.В. Олійник ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА.....	48
В.Т.Плакида СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ УКРАИНЫ.....	53
Плохая Е.Б. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	58
П.С. Смоленюк АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ.....	61
М.Н. Деркач К МЕТОДОЛОГИИ АНАЛИЗА ИНСТИТУТОВ ПЕРЕХОДНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	65
М.В. Лучная АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ФАКТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА НА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОМ ПРЕДПРИЯТИИ.....	69
О.Л.Шерстюк РОЛЬ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	72